

D'AQUALATA A → IGD

Marta Vives i Sabaté M.Teresa Miret i Solé

D'AQUALATA A IGD

50 documents, 50 mirades a la història d'Igualada

Marta Vives i Sabaté / M. Teresa Miret i Solé

IGUALADA 2007

TEXTOS

Marta Vives i Sabaté i M. Teresa Miret i Solé

REVISIÓ LINGÜÍSTICA I LITERÀRIA DEL TEXT

Antoni Dalmau i Ribalta

REVISIÓ LINGÜÍSTICA DE LES DESCRIPCIONS DOCUMENTALS

Pep Elias

REPRODUCCIONS FOTOGRÀFIQUES

Marc Vila

EDITA

Consell Comarcal de l’Anoia, Generalitat de Catalunya

DISSENY GRÀFIC I MAQUETACIÓ

Espai gràfic, Igualada

IMPRESSIÓ

Unigràfic, SL

DIPÒSIT LEGAL

B-46.749-07

ISBN

978-84-606-4479-8

EDICIÓ

Desembre 2007

Totes les imatges del llibre estan dipositades a l’Arxiu Comarcal de l’Anoia.

Les fotografies pertanyen als fons: Angelina Abadal, Arxiu Fotogràfic Municipal d'Igualada, Josep M. Calveras, Ignasi Castelltort, Josep Castelltort, Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, Ramon Godó, Antoni Pons i Josep M. Vives.

Donem ben sincerament les gràcies a Ramon Alberch, Antoni Dalmau, Maria Enrich, Pau Llacuna i Flocel Sabaté, que amb la seva lectura atenta i crítica han contribuït a millorar aquest llibre i a fer-lo més entenedor. Valorem, a més, que ens hagin encoratjat a tirar endavant el projecte i li hagin donat suport.

També agraïm a Pere Pascual les seves observacions en la revisió del text.

PRESENTACIÓ / 6

PRÒLEG / 9

INTRODUCCIÓ / 10

L’EDAT MITJANA / 12

- 1. DEL SEGLE X AL DOMINI DELS SENYORS FEUDALS
- 2. LA POBLACIÓ MEDIEVAL
- 3. IGUALADA, CARRER DE BARCELONA
- 4. EL GOVERN DE LA VILA
- 5. LA GUERRA CIVIL DE JOAN II
- 6. EL MERCAT
- 7. LES MURALLES I ALTRES CONSTRUCCIONS
- 8. LA VIDA DOMÈSTICA
- 9. LES FESTES I ELS JOCS

L’EDAT MODERNA / 38

- 10. LA POBLACIÓ FINS AL SEGLE XVIII
- 11. LA COMPRA DE LA BATLLIA
- 12. L’ORGANITZACIÓ MUNICIPAL
- 13. LES GUERRES
- 14. LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES
- 15. EL BANDOLERISME I EL SISTEMA JUDICIAL
- 16. LES EPIDÈMIES
- 17. EL FERVOR RELIGIÓS
- 18. L’ESGLÉSIA DE SANTA MARIA
- 19. L’EIXAMPLAMENT DE LA VILA
- 20. LA CULTURA I L’ENSENYAMENT

EL SEGLE XIX / 72

- 21. LA POBLACIÓ VUITCENTISTA
- 22. LA SALUT PÚBLICA I L’HOSPITAL
- 23. LES BATALLES DEL BRUC I LA JUNTA DE DEFENSA
- 24. LA INDÚSTRIA COTONERA
- 25. EL PROBLEMA DE L’AIGUA
- 26. L’AGITACIÓ SOCIAL
- 27. L’ENTRADA DELS CARLINS I EL TÍTOL DE “CIUTAT”
- 28. ELS ORDES RELIGIOSOS I LA DESAMORTITZACIÓ
- 29. L’ARRIBADA DEL TREN
- 30. EL PLA URBANÍSTIC
- 31. ELS GRANS EDIFICIS DEL SEGLE XIX
- 32. LA CULTURA, L’ART I L’ENSENYAMENT
- 33. LA IMPREMTA I LA PREMSA

EL SEGLE XX / 112

- 34. EL CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ
- 35. LES ADOBERIES
- 36. LES FÀBRIQUES DE GÈNERES DE PUNT
- 37. LES ALTRES INICIATIVES ECONÒMIQUES
- 38. EL NOU TERME MUNICIPAL I L’URBANISME
- 39. EL PRIMER QUART DEL SEGLE XX
- 40. EL MODERNISME
- 41. ELS ANYS DE LA REPÚBLICA
- 42. LA GUERRA CIVIL
- 43. LA POSTGUERRA I ELS ANYS QUARANTA
- 44. LA TRANSICIÓ CAP A LA DEMOCRÀCIA
- 45. L’ARQUITECTURA A LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XX
- 46. LES ASSOCIACIONS I LES ACTIVITATS CULTURALS
- 47. LES FESTES
- 48. LES FIRES, DE LA TRADICIÓ A LA INNOVACIÓ
- 49. LA IMPREMTA I ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ
- 50. ELS ESPORTS

GLOSSARI I SIGLES / 160

CRONOLOGIA / 170

BIBLIOGRAFIA / 180

Teniu a les mans un llibre original. D'aqualata a IGD us sorprendrà tant pel seu contingut com per la manera acurada amb què es presenta. Les seves autores, amb molt d'encert, han volgut reconstruir moments de la història de la nostra ciutat a partir d'una selecció de cinquanta documents, públics i privats, que es conserven al l'Arxiu Comarcal de l'Anoia. Uns documents de valor inqüestionable perquè són com penyores del nostre passat: l'expliquen, l'acosten i ens mostren camins recorreguts. D'això es tracta: de conèixer aquests camins per on hem passat al llarg de tants anys. Coneixent-los, és com els podrem continuar seguint i també és a partir d'aquest coneixement que podrem traçar-ne de nous. És així, en definitiva, com anem bastint la nostra història.

Maria Enrich Murt

Regidora de Cultura i Festes
de l'Ajuntament d'Igualada

Entre les mans tenim una joia en forma de llibre. Entre d'altres virtuts, té la de fer públics uns documents preciosament arxivats i que, gràcies a aquest recull, veuen la llum pública. És bo que documents significatius de la història d'Igualada s'airegin i arribin a les mans del gran públic. Tot plegat ens ha de servir per saber més del passat i entendre més i millor el nostre present. Alhora, també ha de provocar un efecte multiplicador, fent que els nostres joves estudiants s'interessin per fragments de la història local i comarcal i ajudin a reescriure episodis de la mateixa que encara no han estat escrits. Hi ha molta feina a fer i aquest llibre ha de ser la llavor per afrontar-la decididament.

L'Arxiu Comarcal de l'Anoia compleix amb aquesta publicació un dels objectius que tot arxiu ha de tenir ben present, el de la divulgació. A més, ho fa amb extrema professionalitat, fent una magnífica tria de documents que al llarg dels anys han estat compilats gràcies al treball dels professionals i a les generoses donacions rebudes. Per tot plegat, ens trobem davant d'un llibre que val la pena.

Xavier Boquete i Saiz

President del Consell Comarcal de l'Anoia

En el moment d’acomplir-se enguany els vint-i-cinc anys de l’obertura del primer Arxiu Comarcal, d’entre les nombroses funcions que la llei catalana d’arxius els atribueix, n’hi ha dues que entenc que s’han assolit amb escreix: la recuperació del patrimoni documental públic i privat de la contrada i la difusió dels seus fons. Amb la primera acció s’ha aconseguit diversificar la procedència i el contingut informatiu dels documents i, en conseqüència, millorar la qualitat de les recerques en l’àmbit local i comarcal; amb la segona s’ha propiciat un conjunt d’actuacions encaminades a dotar els ciutadans d’un coneixement més sòlid i exhaustiu del passat col·lectiu. Sovint s’ha dit, i amb raó, que els arxius són patrimoni, memòria, identitat i coneixement. En els processos de construcció de la memòria històrica i la memòria col·lectiva és transcendental l’aportació dels investigadors amb els seus treballs i articles de recerca, i en aquest sentit és indubtable que la seva vàlua és directament proporcional a la quantitat i qualitat dels documents preservats i organitzats en els arxius. Com també és evident que, cada vegada més, els documents administratius, convenientment avaluats i organitzats —ultra prefigurar el contingut dels arxius del futur— esdevenen poderosos instruments de transparència, bon govern i eficiència de les organitzacions. Actualment, en un context caracteritzat per l’emergència de la història arreu de la societat, és innegable que als arxius els correspon un paper protagonista en la mesura que contenen un capital informatiu imprescindible. Assistim així a l’esclat de les revistes de divulgació històrica, de les novel·les d’aquesta mateix temàtica que se situen entre els més venuts —cas de *La Catedral del Mar* o *El pont dels jueus*, per esmentar només

dos casos situats a casa nostra— o a l’èxit dels documentals televisius que narren el nostre passat més immediat i en la difusió i valoració dels quals Televisió de Catalunya ha exercit un indiscutit lideratge amb treballs d’un altíssim nivell de qualitat mitjançant les aportacions de Montse Armengou, Ricard Belis o Dolors Genovès. És en aquest context de divulgació de la història com a eina de coneixement, memòria i civisme que hem de situar el treball dut a terme per Marta Vives i M. Teresa Miret. La presentació i adequada descripció de cinquanta documents de la història igualadina permet una mirada diferent sobre la història mil·lenària de la vila, de manera que els grans fets del passat resten perfectament reflectits en el contingut dels documents que ens parlen de fets quotidians que, en el seu context adequat, assoleixen que el lector pugui percebre i imaginar alhora el batec ciutadà d’aleshores. En definitiva, un recull que ha estat possible gràcies a l’esforç sistemàtic de molts anys de recollir i organitzar informació, i que enguany permet comptar amb un treball que ha d’interessar tant a tots aquells ciutadans que volen millorar el seu bagatge cultural, com també ha d’esdevenir un ajut imprescindible per a tot el professorat que vulgui emprar els documents com a eina pedagògica per tal de contribuir a formar unes generacions més cultes, responsables i respectuoses amb el patrimoni cultural de la ciutat.

Ramon Alberch i Fugueras
Direcció General de Patrimoni Cultural
Subdirector General d’Arxius

Aquest llibre vol obrir l'Arxiu Comarcal de l'Anoia per presentar alguns documents significatius per al coneixement de la història d'Igualada.

A l'Arxiu Comarcal de l'Anoia s'apleguen, en més de tres mil metres lineals de prestatgeries, una gran quantitat de documents, des de l'any 1280 fins als nostres dies. Hi ha fons diversos: documentació generada per les administracions locals, les notaries i jutjats i les administracions dependents de la Generalitat de Catalunya; fons d'empreses, comerços, institucions, associacions, fundacions i entitats; i també fons patrimonials i personals. D'altra banda, el fons d'imatges (fotografies, diapositives, films, vídeos i DVD) de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia és un dels més interessants de Catalunya. En els darrers anys, s'hi han dipositat més d'un centenar de fons d'imatges, entre els quals cal destacar els de Ramon Godó, Josep Castelltort i Ignasi Castelltort i altres que, si bé no tan voluminosos, proporcionen imatges des de finals de segle XIX fins als nostres dies i aporten informació gràfica d'aspectes de la vida ciutadana, des d'allò més quotidià fins als actes oficials, visites de personalitats, obres urbanístiques de gran envergadura, etc. També hi han estat dipositats fons d'empreses (Ignasi Font i germans, La Igualadina Cotonera, El Cilindro, Ignasi Carner).

Una de les funcions dels arxius comarcals, segons disposa l'article 30 de la Llei d'Arxius i documents 10/2001, és la de fomentar l'organització d'activitats de divulgació del patrimoni documental i promoure'n la recerca.

Els documents que es presenten en aquest llibre mostren els diversos fons que formen l'Arxiu i permeten explicar d'una manera sintètica, entenedora i amena la història d'Igualada,

tot incorporant bona part de les darreres recerques. Cada un va acompanyat d'un text, que el situa en el seu context històric, i d'imatges, sovint fotografies poc conegudes i moltes amb un valor artístic evident.

Tant documents com textos i fotografies permeten fer-nos presents alguns moments puntuals de la història de la ciutat, una ciutat que han anat fent, dia a dia, des de fa més de mil anys, els seus habitants, influïts per l'entorn més proper i també per esdeveniments generals que els afectaven. Ens apropen a la vida col·lectiva i quotidiana i ens ajuden a entendre els grans trets de l'evolució de la ciutat i els elements que l'han anat configurant fins avui i que determinen en part la seva projecció cap al futur. Per conèixer la història d'Igualada disposem d'una àmplia bibliografia formada per monografies i molts estudis sobre temes concrets publicats en revistes, diaris, programes... Per redactar els textos d'aquest llibre hem utilitzat aquest conjunt de treballs i volem agrair la tasca dels investigadors que, cada un en el seu àmbit i en la seva especialitat, han dedicat temps i esforços a anar aclarint alguns fets del nostre passat, amb tot el rigor científic i metodològic que la recerca històrica mereix. Els documents cabdals de la història de la ciutat han estat, doncs, estudiats i divulgats, però creiem que també és bo conèixer una part de la "resta de documents" que es conserven a l'Arxiu, ja que com a arxivers entenem que cada un d'ells té valor per si mateix. Així, per aconseguir l'objectiu de la difusió, hem volgut presentar documents que provenen de fons diferents, encara que avui estiguin tots dipositats a l'Arxiu Comarcal de l'Anoia.

El llibre s'estructura cronològicament, seguint les grans etapes de la història, començant per l'edat mitjana, seguint

amb l'edat moderna i fent especialment esment als segles XIX i XX. En aquests grans apartats s'han anant introduint els fets que es consideren cabdals, tal com mostren les diverses edicions d'històries d'Igualada, encara que també hem cregut convenient incloure temes de vida quotidiana, que Mn. Joan Segura tracta d'una forma esplèndida.

Esperem que la lectura d'aquest llibre animi joves estudiants a esbrinar quelcom més de la història de la seva ciutat, ja que encara no està tot escrit i són molts els documents que no s'han tret a la llum.

Tant als historiadors i als arxivers de la ciutat, com a totes les persones que han confiat en la nostra institució donant els seus documents a l'Arxiu, el nostre petit homenatge amb l'edició d'aquest llibre.

Marta Vives i Sabaté

Directora de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia

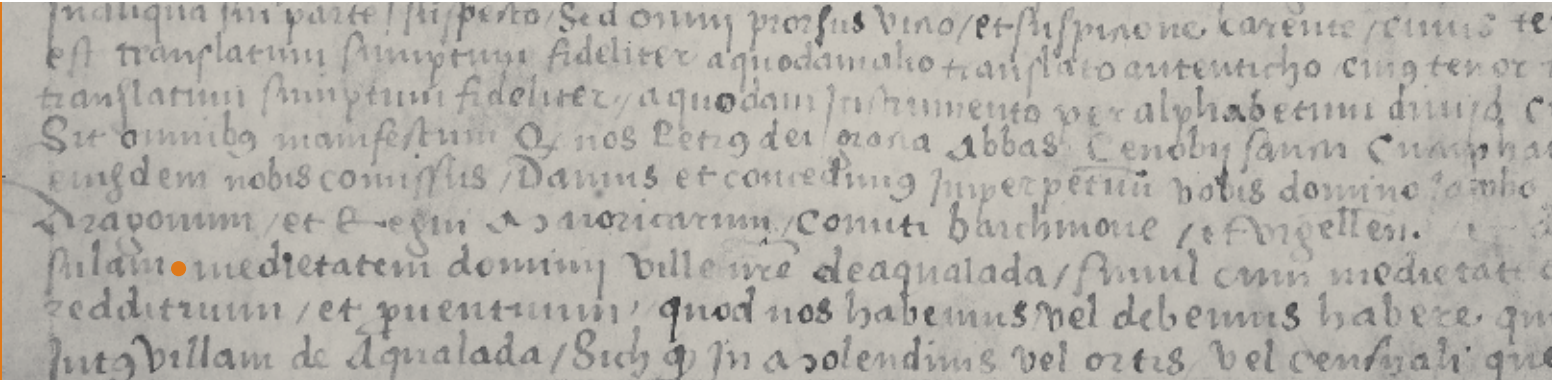

L'EDAT MITJANA

1. DEL SEGLE X AL DOMINI DELS SENYORS FEUDALS
2. LA POBLACIÓ MEDIEVAL
3. IGUALADA, CARRER DE BARCELONA
4. EL GOVERN DE LA VILA
5. LA GUERRA CIVIL DE JOAN II
6. EL MERCAT
7. LES MURALLES I ALTRES CONSTRUCCIONS
8. LA VIDA DOMÈSTICA
9. LES FESTES I ELS JOCS

Dibuix d'un cavaller.
(AMI, *Liver universitatis*. 1349-1350)

1.

- ... medietatem domini Ville nostre de Aqualada...

DEL SEGLE X AL DOMINI

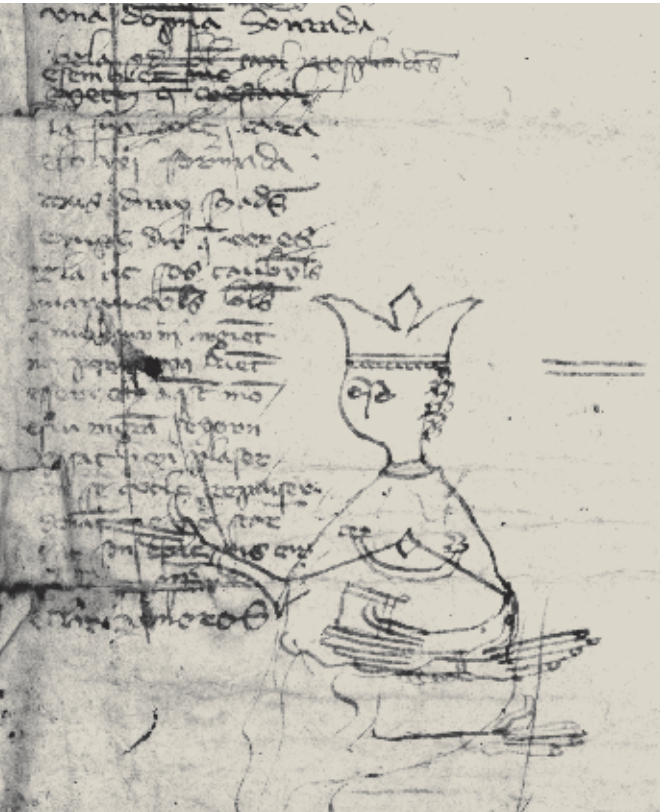
DELS SENYORS FEUDALS

Igualada va néixer a l'extrem del terme del castell d'Òdena, confrontant amb els senyors de Montbui i de Claramunt. El mot *Aqualata* figura com a topònim en un document de l'any 978 i és possible que, en aquesta data, hi hagués un petit nucli habitat, encara que fos dispers. L'any 1002, la butlla[†] del papa Silvestre II va esmentar la *cellam Sanctae Mariae qui est iuxta Aqualata*, és a dir, un lloc de culte, de manera que ja hi havia un poblament establert. Aquest lloc anomenat *Aqualata* va passar a ser un domini del monestir de Sant Cugat, el qual va anar adquirint propietats, a través de cessions i donacions, fins arribar als límits del terme amb les terres dels senyors d'Òdena, els de Montbui i els de Claramunt. Al costat mateix de la primera església hi havia una força[†] o mota[†], que era una fortificació on els vilatans es podien protegir de les incursions sarraïnes i també controlar la cruïlla de camins que s'havia format a la vora de l'esmentada església: el camí que anava dels Pirineus a les fronteres del sud i un antic camí romà que el creuava. No gaire lluny, hi havia la ruta principal que seguien els romans per desplaçar-se de Barcelona a Lleida.

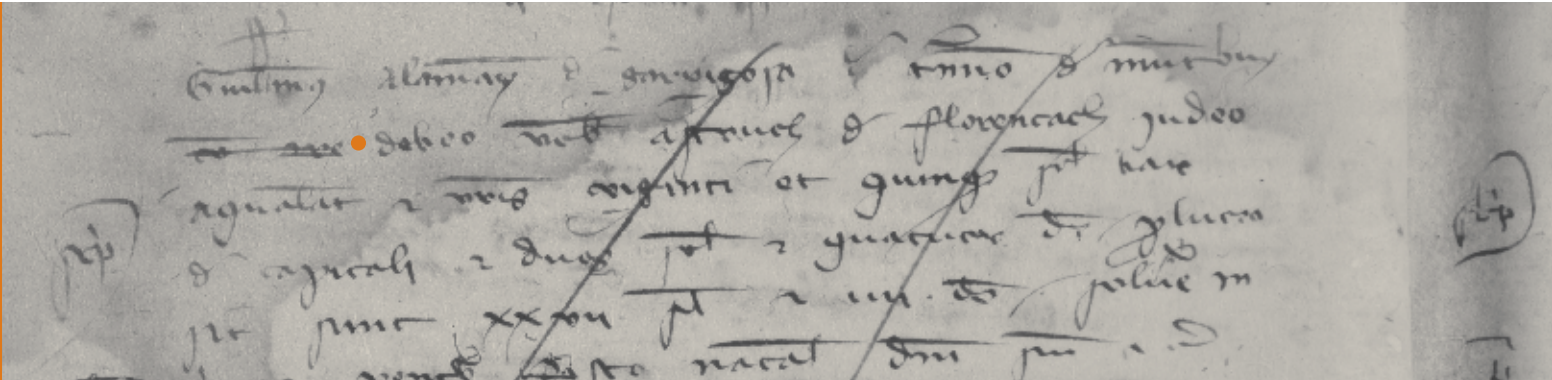
La capella de Santa Maria depenia d'Òdena, però el 1058 va ser consagrada pel bisbe de Vic com a parròquia independent, sota l'advocació de Santa Maria i de Sant Pere, i li va ser concedit el dret de disposar de cementiri i sagrera[†]. A partir del segle XI i fins al segon terç del segle XII, el creixement de la primitiva Igualada i la utilització de les aigües del riu Anoia, que limitaven el terme a la part de migdia, van provocar enfrontaments amb el senyor del castell d'Òdena. Si bé l'any 1132 va fer-se un pacte entre els dos senyors, Guillem d'Òdena i l'abat Rotllant de Sant Cugat, que estructurava el règim baronial de condomini[†], els senyors d'Òdena van anar fent concessions al monestir, tant de drets com de territori, fins que l'any 1196 la *villa Aqualata* va assolir els seus límits definitius i la vila va dependre només del monestir de Sant Cugat. El document que ho va testificar va donar llibertat als habitants d'Igualada per fer ús dels boscos i de les pastures i fa esment de l'existència de molins fariners i d'un petit mercat al peu del camí d'Òdena.

Document en el qual l'abat Pere del monestir de Sant Cugat fa donació de la meitat del domini d'Igualada a favor del rei Jaume I. El document es troba en el *Llibre de Privilegis de la vila d'Igualada* (1234-1589), conservat a l'Arxiu Municipal d'Igualada. Es tracta d'un llibre de grans dimensions, enquadernat en fusta recoberta de pell i amb els fulls de pergamí. Conté copiats tots els privilegis que la vila d'Igualada va rebre per part dels reis i senyors. La majoria dels fets històrics de l'alta edat mitjana els coneixem a través de llibres d'aquest tipus, anomenats Cartularis, com el Cartulari del Monestir de Sant Cugat, o bé, el Llibre de Privilegis.

Dibuix d'un personatge, amb una poesia d'amor.
(API. Papers diversos. 1300-1400)

2.

- ... debeo vobis Astruch de Florençach judeo Aqualate....

LA POBLACIÓ MEDIEVAL

Per als igualadins, no va ser gens fàcil viure i sobreviure durant els segles medievals, a mercè dels conreus precaris de cereals i vinya i sotmesos a diverses incursions hostils. Amb tot, l'atracció de nous pobladors va ser un dels objectius de les autoritats locals, que dictaven normes i concessions econòmiques per afavorir l'establiment de nous vilatans. Alguns arribaven a Igualada atrets pels salaris urbans enfront de les dificultats de la vida rural, com cabalers[†] o fadristerns[†] dels masos de la rodalia, que van traslladar-s'hi per aprendre un ofici o per treballar.

A la vila hi havia més de dotze famílies jueves, algunes des de l'any 1282, i n'hi ha de documentades fins a una vintena més al llarg del segle XIV. Es van especialitzar en el préstec de modestes sumes a curt termini, d'uns quants mesos de durada. Els jueus, vivien en barris separats, però les relacions amb la comunitat cristiana eren acceptables.

Pere III, l'any 1336, en agraïment a la vila pels seus ajuts en el setge del castell d'Òdena, va permetre que «*pogués haver-hi quatre casals de jueus a Igualada*». Més tard, el 1352, la vila va obtenir el privilegi[†] d'hostatjar deu famílies

jueves més, les quals estaven autoritzades a crear una aljama[†] independent, amb call[†], sinagoga i cementiri propis. Els jueus, però, no van arrelar gaire ni van arribar a tenir aljama pròpia.

Les males collites i sobretot les epidèmies, la primera de les quals va ser la de pesta[†] negra el 1348, van debilitar molt la vila, van fer disminuir la població i van perjudicar l'economia.

En la greu situació de depressió que es patia a Catalunya, la vila d'Igualada, oprimida i empobrida, va obtenir del rei Joan I el privilegi d'immunitat absoluta per als pobladors presents i futurs, per tots els crims comesos o cometedors arreu, i es va evitar així la despoblació de la vila.

El segle XV també va portar males collites, fam, misèria i epidèmies. Aquesta situació es va veure agreujada per la guerra civil durant el regnat de Joan II, tal com ho mostra la taula següent:

ANY	POBLACIÓ
1365	206 focs [†]
1378	179 focs
1454	200 focs
1462	162 focs
1465	70 focs
1497	143 focs

Amb tot, deu anys més tard, Igualada es va veure repoblada per pagesos de les viles veïnes, els masos del quals s'havien enderrocat o bé que no estaven interessats a tornar a explotar les terres directament, i que es beneficiaven de l'alça dels salaris que es donava a Igualada.

Acta de préstec d'Astruch de Florensach, jueu d'Igualada, a Guillem Alemany.

Aquest document es troba en el protocol notarial titulat *Iudeorum*, dels anys 1333 a 1334, de la sèrie notarial de l'Arxiu Parroquial de Santa Maria d'Igualada.

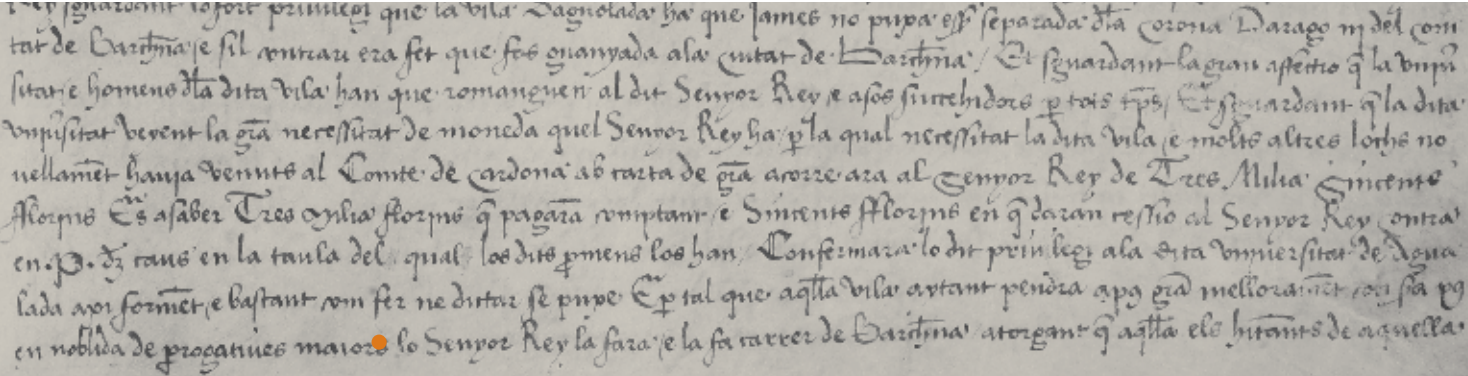
La notaria va ser fins entrada l'edat moderna propietat del rector de Santa Maria i és per això que la majoria dels llibres notarians dels segles XIII al XV es conserva a la parròquia.

Els fons notarians són uns dels més importants i interessants de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia. Més de 2.500 volums formen part d'aquest fons, de l'any 1289 al 1907. A l'Arxiu de la Corona d'Aragó encara s'hi conserva, però, una quantitat important de protocols pertanyents al districte notarial d'Igualada.

Dibuix d'una jueva.
(API. *Iudeorum*. 1333-1334)

3.

Document en què el rei Pere concedeix a Igualada el privilegi de passar a ser carrer de Barcelona amb els seus drets i deures i que està copiat en el *Llibre de Privilegis de la vila d'Igualada* (1234-1589). En aquest llibre trobem un seguit de documents transcendentals per a la història d'Igualada. Alguns d'aquests privilegis estan transcrits en l'edició de Joan Cruz *Els privilegis de la vila d'Igualada*, i també en la *Història d'Igualada* de Mn. Joan Segura.

- ... lo Senyor Rey la fara e la fa carrer de Barchinona...

IGUALADA, CARRER DE BARCELONA

El rei Pere III el Cerimoniós, en un període de penúria econòmica, va decidir vendre a carta de gràcia[†] a favor del senyor de Cardona uns indrets entre els quals s'incloïa Igualada. Davant d'aquesta situació, els vilatans van recordar al rei el privilegi[†] de 1373, pel qual s'havia compromès a no alienar[†] la vila o, en el cas de fer-ho, a ser units en carreratge[†] a Barcelona. Els igualadins van aconseguir els tres mil cinc-cents florins[†] d'or que el rei volia demanar al senyor de Cardona i, el 1381, el rei va atorgar el privilegi de carreratge i va cedir la seva jurisdicció a la vila. Així es va aconseguir la plena equiparació dels igualadins als barcelonins, excepte en matèria fiscal, i es va assegurar «la garantia de pertànyer a la jurisdicció reial».

Aquest privilegi, que vinculava la vila amb la corona, va ser acceptat per Barcelona el 1385. La jurisdicció sobre Igualada va ser cedida a Barcelona, però els oficials que l'exercirien havien de ser designats pel rei. Així, el batlle[†] reial estava formalment sotmès als consellers de Barcelona. Els habitants d'Igualada, doncs, tenien els mateixos drets que els ciutadans del cap i casal i, alliberats de l'obediència que fins llavors havien tingut

envers el rei, van passar a retre homenatge de fidelitat al Consell de Cent de Barcelona.

Les autoritats locals, que fins llavors s'havien dit jurats[†], van passar a anomenar-se consellers[†], com a Barcelona, i a elegir-se també el dia de sant Andreu. A més, l'escut de la vila es va substituir pel de Barcelona, al qual es van afegir les aigües que representaven el riu Anoia. Les barres reials i el bàcul[†] abacial van desaparèixer.

Amb el privilegi de carreratge es va assolir un objectiu llargament desitjat per la vila: no veure's alienada als senyors de Cardona. Aquesta situació es va mantenir fins a la fi de l'Antic Règim.

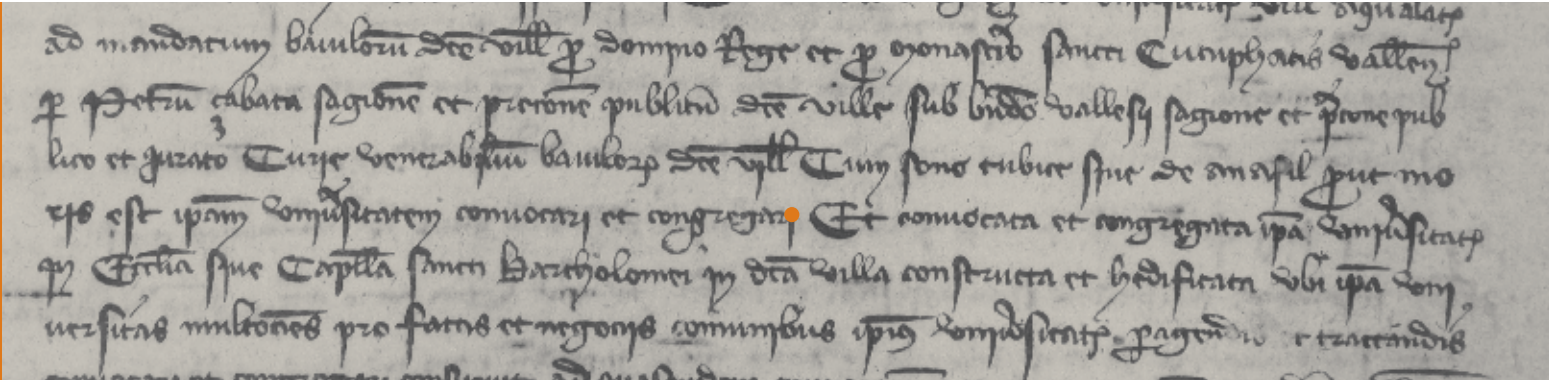
Escut d'Igualada, anterior al carreratge.
(AMI. *Liber Universitatis Aqualate*. 1339-1345)

Escut d'Igualada, a partir de 1385.
(AMI. *Libre de talles de vila*. 1412-1423)

4.

- *Et convocata et congregata ipsa Universitatis in Ecclesia sive Capella Sancti Bartholomei...*

EL GOVERN DE LA VILA

El consell[†] de tots els veïns, representats pels caps de casa contribuents, s’anomenava universitat[†].

Quan Igualada va passar a ser patrimoni reial, els veïns es reunien per prendre decisions a l’església parroquial, on formaven un govern que s’estructurava en tres òrgans: el Consell General, el Consell Reduït i el Col·legi de Síndics.

El Consell General estava format per tots els caps de casa de la vila i es convocava pels carrers per mitjà del saig[†] o bé a tocs de campana, per ordre dels dos batlles[†]. Aquest Consell es dividia en tres mans[†]: la mà major (grans terratinents i negociants o mercaders), la mà mitjana (professionals, mercaders i mestres d’oficis) i la mà menor (menestrals i pagesos).

La dificultat a l’hora de convocar el consell i de prendre decisions va fer que anés perdent atribucions i en guanyés el Consell Reduït o particular, anomenat també Consell dels Trenta, perquè tenia trenta membres. Aquest consell, que es reunia a la capella de Sant Bartomeu, estava format per jurats[†] de les tres mans, però sempre hi va haver un control per part de l’oligarquia[†], que el va dominar fins al 1585 amb l’aplicació del privilegi[†]

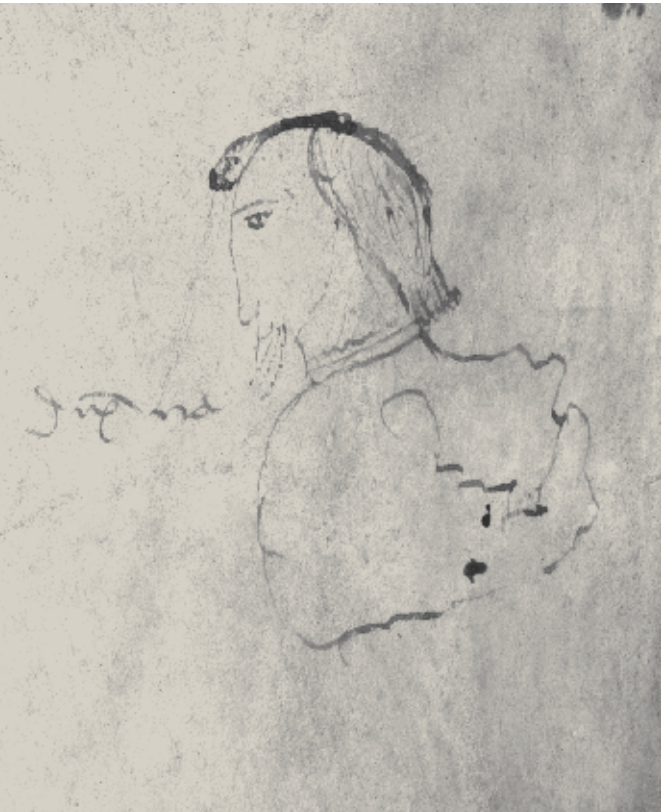
d’insaculació[†] de Felip II. Les seves competències eren absolutes en tots els temes en els quals la Universitat tenia poder.

Quant al govern del municipi, era encomanat als síndics[†] que exercien el poder executiu. Estava format per quatre membres escollits pel sistema de cooptació[†] i ratificats en el Consell General.

La universitat, a mesura que anava creixent, va necessitar nous funcionaris amb atribucions i competències: el bosser[†], que era l’administrador dels diners del comú; el clavari[†], responsable de fer els pagaments de la universitat (els censals[†], els violaris i les exaccions fiscals imposades per monarca); els oïdors de comptes[†], que controlaven les despeses dels diferents càrrecs i òrgans de govern; el mostassaf[†], etc. Altres càrrecs escollits anualment eren els procuradors de les caritats (l’almoïna[†] d’en Sabata, per a les espelmes dels dissabtes, els diners per a la redempció de captius, el bací dels pobres vergonyants[†]...), l’hospitaler i els encarregats del control i la vigilància dels obrers de l’església i del mur i de la muralla.

Acta del consell de la vila d’Igualada o universitat, l’any 1400, on es relacionen els nous càrrecs sorgits en les darreres eleccions, en el *Liber Universitatis de anno a nativitate domini millesimo quadrigentesimo*, de l’Arxiu Municipal d’Igualada. Els *Liber Universitatis* corresponen als actuals llibres d’actes de l’Ajuntament, on es reflecteix bona part de la vida ciutadana, amb els nomenaments de les persones encarregades del govern de la vila i totes les seves funcions, però també els fets més importants ocorreguts.

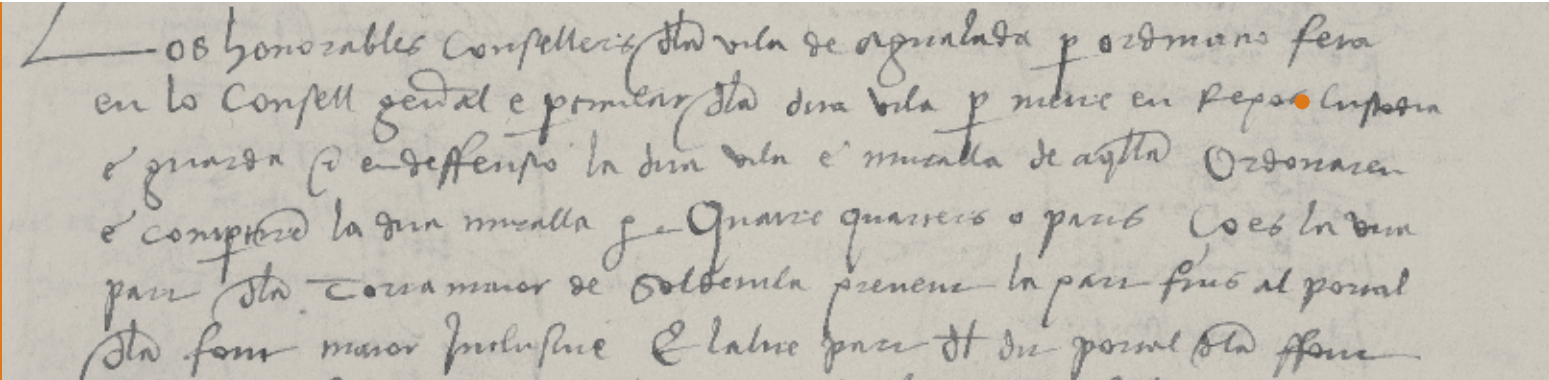
Dibuix d’un personatge.
(API. Llibre notarial. 1388-1390)

Dibuix d’un personatge.
(API. Llibre comú. 1335-1336)

5.

Acta dels consellers de la Universitat del 1463, on s’organitza la defensa i on es dóna compte de les torres de defensa que hi havia a la vila; aquesta acta es troba al *Liber Universitatis Anni M CCCC LXIII* de l’Arxiu Municipal d’Igualada. En els Llibres de la Universitat també es descriuen els fets ocorreguts, com guerres, epidèmies, però també festes, visites de personatges, així com les despeses i els impostos.

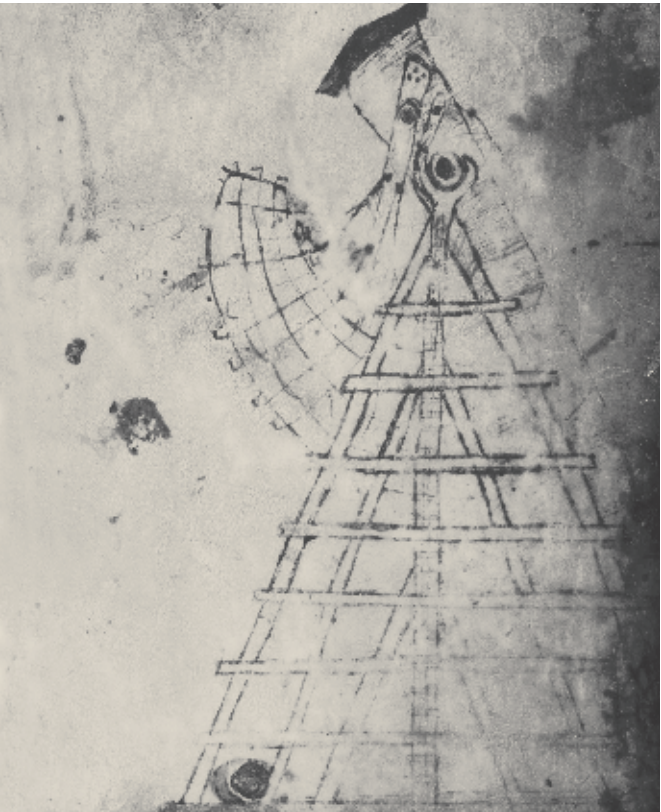
- ...custodia e guarda e endefensio la dita vila e muralla...

LA GUERRA CIVIL

Quan l’any 1410 el rei Martí l’Humà va morir sense successió, es va extingir el Casal de Barcelona. Hi havia diversos aspirants a succeir-lo i quan, després de dos anys, les Corts de la Corona d’Aragó de Casp van escollir Ferran d’Antequera, de la dinastia castellana dels Trastàmara, va haver-hi un descontentament general a Catalunya. Casualment, l’any 1416, Ferran d’Antequera, en el seu viatge cap a Castella, es va posar malalt i es va aturar a Igualada, on va morir en una casa del carrer Nou. Els Trastàmara van pujar a la corona catalana i les hostilitats entre aquests i la població van esclatar en una guerra, sota el regnat de Joan II (1458-1479), que no solament va ser contra el rei sinó també entre la mateixa societat civil. Aquesta guerra va significar l’enfrontament entre dos models contraposats de govern. L’un se centrava en l’autoritat del rei i l’altre donava més importància als estaments polítics representats per la Diputació[†] del General i, després, pel Consell de Catalunya. Els catalans volien un sistema més participatiu i la lluita per imposar-lo va sacsejar la societat, l’economia i la política del país.

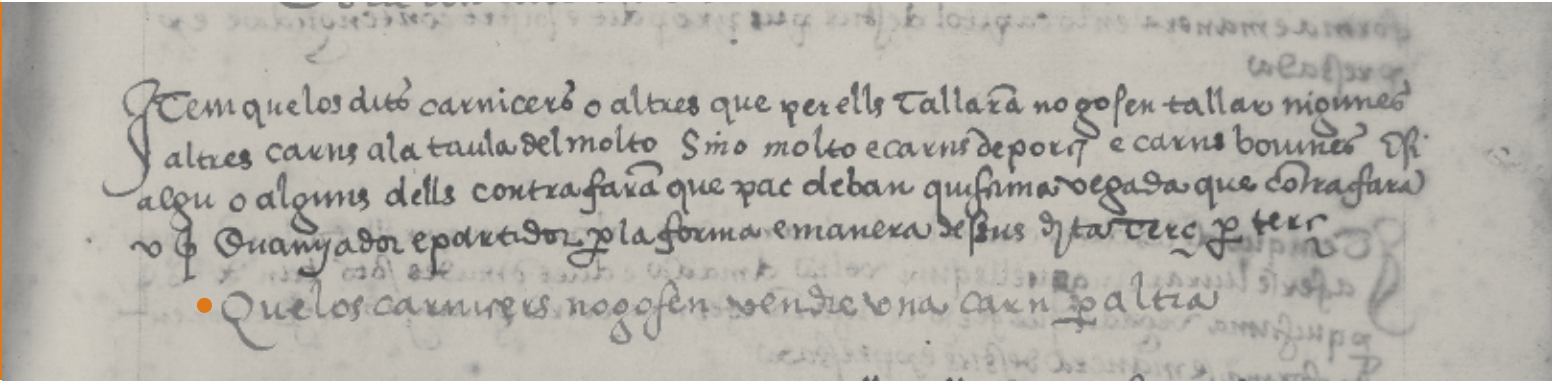
La situació geogràfica d’Igualada, prop de la Segarra, on els enfrontaments van ser molt virulents, i la seva forta vinculació amb Barcelona, van fer que la guerra esdevingués una veritable catàstrofe. Igualada, en cinc anys, va canviar cinc vegades de bàndol i a més vivia en un clima de terror, ja que els castells de l’entorn estaven ocupats per addictes a la causa dels Cardona. Finalment, el 1465, l’exèrcit reial va atacar Igualada, que, després de patir la destrucció del raval[†] de Capdevila, del convent dels pares Agustins i de molts molins de gra que hi havia a les vores del riu Anoia, es va rendir. La resistència dels igualadins a l’entrada de les tropes comandades per Alfons d’Aragó, fill de Joan II, va comportar la imposició d’una multa de nou-cents quinze florins[†] i, el que va ser pitjor, la confiscació de les impositcions[†], amb la qual cosa la vila va quedar impossibilitada de poder pagar els seus deutes. Aquesta situació va comportar que molts veïns d’Igualada, davant la misèria que patien i la forta pressió fiscal a la qual estaven sotmesos, decidissin abandonar la vila durant els anys que va durar la guerra civil.

Dibuix d’un possible artefacte militar.
(API. Llibre manual. 1336)

L’any 1467, alguns dels veïns, davant de l’extrema pobresa, van recórrer al furt i a la rapinya per poder sobreviure, i el Consell va demanar la rebaixa de l’impost del fogatge[†], per la «*gran estretesa, opressió i pobresa en què es troba la vila i per la gran disminució de gent que s’ha produït a causa de la guerra i de les mortaldats, de manera que avui no es troben més de setanta habitants a la vila, i aquests es troben en una situació de tanta pobresa que de portes enfora no tenen de què viure*». Encara que s’advertien indicis de recuperació demogràfica –el 1475 hi havia cent quaranta-nou focs[†], dels quals una part important eren vídues–, el nombre d’habitants quedava molt lluny dels que havia tingut Igualada uns quants anys abans, i no va aconseguir recuperar-los fins ben entrada l’edat moderna. Més endavant, la recuperació de la capacitat de cobrament d’impostos que havia estat confiscada va permetre a la universitat[†] de poder negociar nous convenis amb els creditors per fer front a la gran quantitat de deutes pendents. Els impostos per cobrir l’amortització del deute i l’augment de talles per cobrir les despeses van fer que la pressió fiscal fos tan elevada que va condicionar negativament la repoblació de la vila.

6.

El llibre titulat *Ordinacions y Capítols del libre de la Mostaçapharia de la vila de Agualada* és un dels més emblemàtics de l'Arxiu Municipal, ja que constitueix una font d'informació de tot el que es refereix a la vida de la vila, com era el mercat, què s'hi venia i on, a més de fer-hi un extens relat de costums de l'època. El llibre conservat és una compilació feta l'any 1565 de les ordinacions dels segles XIV i XV. La transcripció i edició d'aquest document va ser feta per Gabriel Castellà, el 1954.

- *Que los carnicers no gosen vendre una carn per altra*

EL MERCAT

Els habitants dels pobles de la rodalia es desplaçaven a la vila per fer-hi transaccions econòmiques o tancar negocis, però també per aprendre un ofici, rebre assistència mèdica o anar a cal notari a cloure un acte o contracte (capitulacions matrimonials, testaments, compres i vendes, etc.). Igualada va obtenir el favor reial amb l'atorgament de privilegis[†] diversos sobre fires i mercats, com el de la celebració de mercat cada dimecres (1293), el de la fira de sis dies per Sant Llorenç el mes d'agost (1330) i el de la fira de Reis (1373). També li va ser atorgat el privilegi de pesos i mesures i el dret de guiatge[†], pel qual totes les persones que anessin al mercat o fira tenien una salvaguarda, excepte els malfactors i criminals. Aquests privilegis, i els anteriorment esmentats, van contribuir a convertir la vila en un centre mercantil comarcal remarcable i també en un espai organitzat políticament, tot i que estava voltat de jurisdiccions feudals controlades pels Cardona. El mercat es concentrava sota les voltes de la plaça Vella i de la plaça del Blat (que més tard es van integrar a l'actual plaça de l'Ajuntament), als carrers de l'Argent i del Born i als passatges d'en Galí i del Forn.

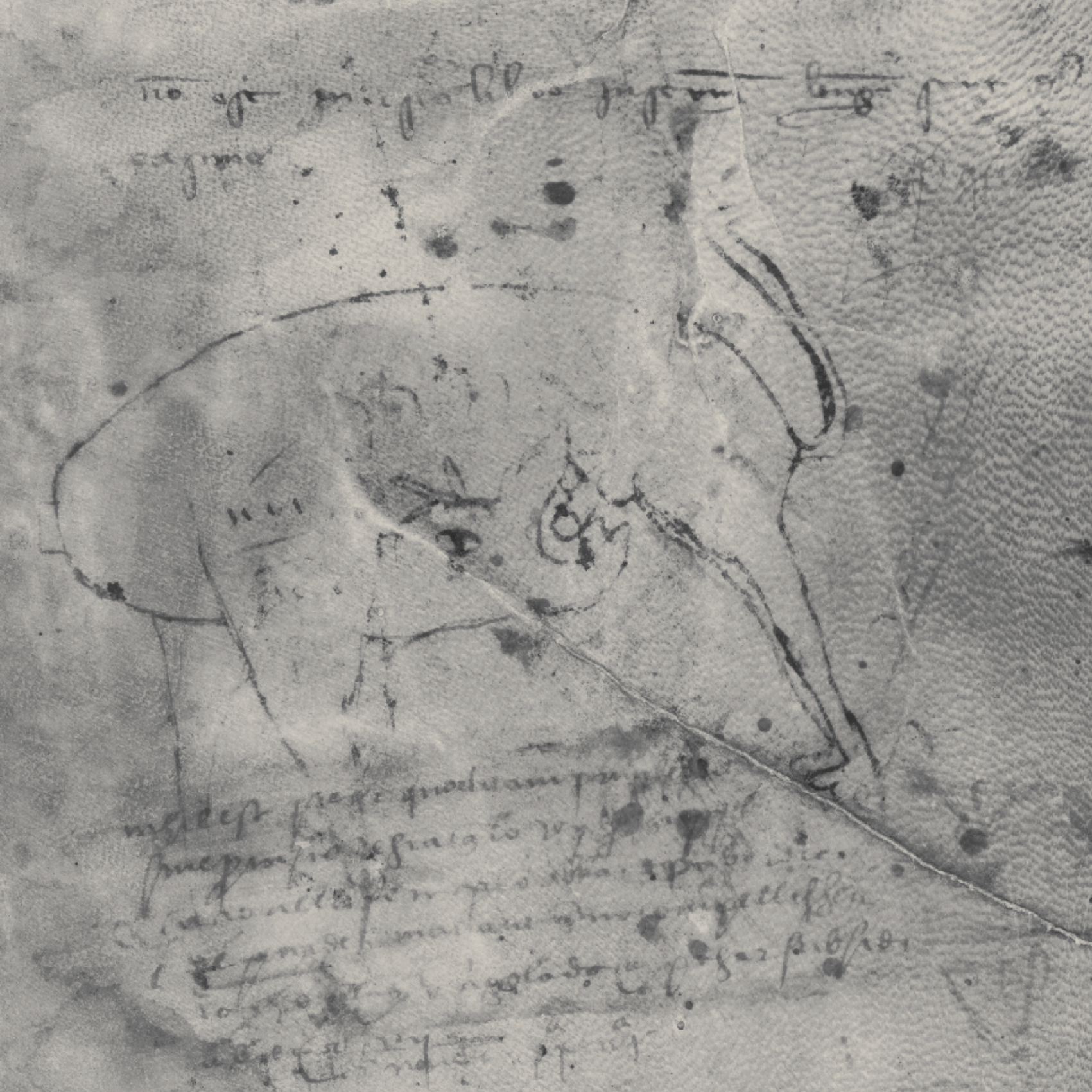
En l'economia de la vila hi tenia molta importància la producció agrària, però aviat van començar a sorgir gremis que agrupaven els membres de diversos oficis. Entre aquests, es destaquen els relacionats amb les arts tèxtils, com per exemple la constitució d'una societat fabril de draps l'any 1282, i es conserven contractes d'aprenents de sastre, teixidor, paraire[†], fuster, etc. Dins del recinte murallat, ja al segle XV, hi havia diversos hostals al carrer de l'Argent i al carrer Nou, reflex de la circulació de persones que s'hi produïa com a centre mercantil. Segons el recompte fet l'any 1462, hi havia mercaders, bracers, sabaters i sastres, oficis relacionats amb el comerç i sobretot orientats al proveïment del mercat comarcal dels dimecres. També hi havia gent dedicada als serveis, com apotecaris[†], metges, barbers i cirurgians, escrivans[†], notaris (en alguns moments hi va haver a Igualada fins a set notaris) i artesans com ballesters[†], beiners[†], bossers[†], corders, espasers, ferrers, fusters, sedassaires[†], paraïres[†], sellers[†] i tapiners[†]. Amb tot, l'agricultura també va seguir tenint un pes específic dins l'activitat econòmica, i la vinya va ser un conreu força estès, però es va veure molt perjudicat

Filigrana en els fulls del *Libre de la Mostaçapharia*.

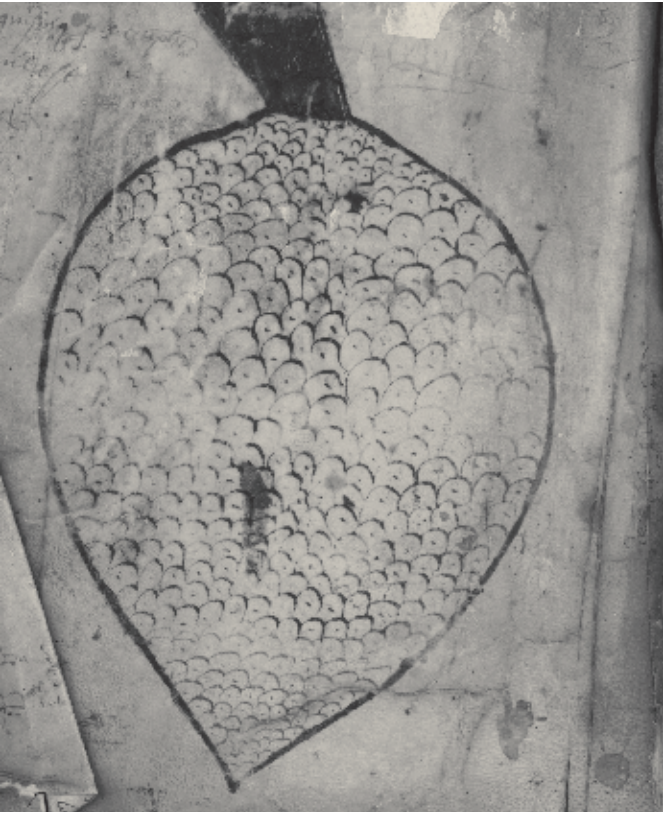

després de la pesta[†] negra, amb la despoblació consegüent que va donar pas a boscos i pastures. Altres activitats de conreu van ser els cereals (forment, ordi, espelta i mill) i, en una mesura més petita, el safrà. Als horts regats amb l'aigua del riu Anoia per mitjà del rec, s'hi sembrava cànem, lli, hortalisses i arbres fruiters. Els molins van començar a ser nombrosos a partir del segle XIV. El domini eminent d'aquest molins corresponia als senyors, als quals s'havia de pagar un cens[†] anual, mentre que els drets d'explotació eren per als moliners. Aquests drets van ser causa de diversos plets i pugnes entre els habitants i la batllia. El mostassaf[†] era el funcionari municipal encarregat de controlar el bon funcionament del mercat, vigilar l'ordre en les transaccions comercials, revisar la llei dels pesos i mesures dels venedors i comprovar la qualitat i preu de les mercaderies. *El Llibre de la Mostaçapharia* de l'any 1565 és còpia d'un llibre anterior i hi constaven les ordinacions[†] donades per la universitat[†] durant els segles XIV i XV, referides tant a qüestions de consum i sanitat com també de bons costums. També s'hi van

Dibuix d'un animal.
(API. Llibre notarial. 1322-1326)

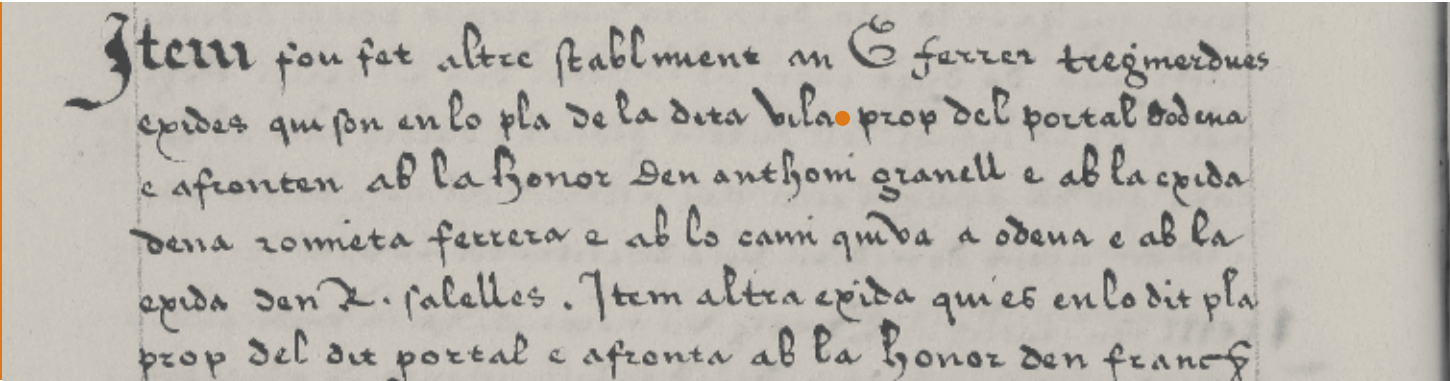
Dibuix d'una fruita.
(API. Llibre manual. 1326-1327)

definir els llocs de venda dels productes del mercat. Així, a la plaça del Blat només s’hi venien cereals, llegum, oli i mel; a la plaça Nova s’hi venia safrà, alls, cebes, glans, fruites i articles de cànem i lli, i també l’aviram, cabrits, ous i formatge; a la placeta de les Olles, com diu el seu nom, olles i peces de terra i vidre; i al costat de l’església hi havia les peixateries, les carnisseries i els articles de fusta.

El càrrec de mostassaf[†] era escollit a continuació del dels consellers, fet evident de la supremacia i prestigi que tenia. Havia de ser una persona molt complidora i usava una vara rodona, negra, capçada de plata i amb una anelleta a l’extrem superior. Per les seves funcions de control, a vegades, havia rebut amenaces per part dels vilatans, tal com es comprova en diversos plets judicials de l’època.

7.

En el *Llibre de Reduccions de la batlia general de Catalunya* (1359-1573), es descriuen totes les propietats reials i aquelles per les quals el rei cobra “tasca” o impost, així com també les reduccions dels pagaments de censos antics. Aquestes descripcions de cases, horts i peces de terra situades dintre de la vila havien de ser precises per la seva pròpia funció i, per tant, ens descriuen i nomenen els carrers, places, llocs, muralles i portals de la vila. Aquest llibre, conservat a l’Arxiu Municipal d’Igualada, és de grans dimensions, té els fulls de paper i està enquadernat en pell.

- ... prop del portal d’Òdena

LES MURALLES I ALTRES CONSTRUCCIONS

Igualada va néixer com un nucli rural i dispers, però va acabar el segle XII amb una activitat econòmica agrícola i un nucli de població agrupat a l’entorn de l’esglesiola i envoltat de muralles per defensar-se de possibles atacs. A partir del segle XIII, la importància que anava adquirint la ruta entre Barcelona i Lleida va fer que la vila anés creixent seguint el camí ral[†], és a dir, des del portal de Soldevila (vora l’actual carrer de Custiol) fins al de Capdevila (al final del carrer de l’Argent, tocant a la plaça de la Creu). El carrer de Santa Maria, on hi havia l’església, portava a la plaça de la vila, anomenada plaça Nova, i a la plaça del Blat, on hi havia el pòsit. Aquestes dues places van unificar-se a mitjan segle XV. A través de l’actual travessia de Sant Roc, dita abans plaça Vella o de les Peixateries, s’accedia a altres carrerons, un dels quals, que dóna entrada al carreró de Sant Miquel, encara conserva l’arc ogival[†]. El 1367, va començar a edificar-se el segon recinte emmurallat. Per la part de llevant (carrer de Custiol) mantenia el traçat anterior, però per la banda de ponent va integrar totes les noves edificacions que havien sorgit

des del raval[†] de Capdevila fins al capdamunt del carrer de l’Argent, tocant a la plaça de la Creu. Aquestes muralles tenien quatre portals: el d’Òdena, el de la Font Major, el de Soldevila i el de Capdevila. Durant els segles XIV i XV, la vila va créixer fora muralles i es van formar el que va ser el carrer d’en Carrió (actual carrer del Roser) i el carrer on estava situat l’hospital, que encara avui es diu de Sant Bartomeu, que era com anomenaven l’hospital. A ponent es van començar a formar els carrers Major i de Bonaire (actuals carrers de Sant Simplicí i de l’Alba); cap al nord es va consolidar el carrer Nou; i, al sud, van formar-se els carrers de Queralt (actual carrer de Sant Jaume), d’en Vives (actual carrer de Sant Roc) i de Castellolí (actual carrer de Sant Sebastià). Al portal de Capdevila hi havia una creu de terme, documentada l’any 1409, que avui es troba dipositada a l’Ajuntament. Les terceres muralles, documentades el 1438, ja van encerclar tots aquests carrers nous, excepte el raval de Capdevila i el convent dels Agustins. Aquestes muralles tenien trenta-sistorres i set portals, dels quals se’n conserven dos: el d’en Vives i el de la Mare de Déu de Gràcia.

Creu de Capdevila (AFMI)

Durant la guerra civil dels anys 1462 a 1467, el raval de Capdevila, que no estava protegit per les muralles, va ser destruït i també en van resultar afectades les muralles, que es van mantenir fins a principis del XVIII, quan la població va créixer i es va estendre fora murs.

EL REC

El Rec és una conducció d’aigua que passa per la part de migdia al llarg de tota la vila seguint el curs del riu. A l’inici rep l’aigua d’una resclosa construïda al riu Anoia en el lloc anomenat Molí Nou i acaba al Molí de l’Abadia. L’aigua del Rec s’utilitzava tant per accionar molins com per regar els horts que hi havia en aquesta zona. Tot i que al segle XIV ja hi ha constància d’adoberies al costat del Rec, és al segle XVIII quan els blanquers[†] s’hi van anar traslladant per aprofitar-ne l’aigua i iniciar la formació del barri de les adoberies. Els contraforts[†] són els elements més característics del Rec. Són pilars sortints que fan un cos amb els murs de les adoberies que contraresten la força de les voltes. Per la part interior, estan foradats per deixar passar l’aigua. Es complementen amb les passeres, que són lloses de

pedra picada col·locades damunt el curs de l'aigua per comunicar el portal d'entrada de les adoberies amb el camí del Rec.

LA PLAÇA PORXADA

Sembla que, ja al segle XIV, hi havia porxos a Igualada. Avui dia encara n'hi ha uns quants que mostren una homogeneïtat formal, amb columnes de secció quadrada i arcs escarsers[†], és a dir, arcs circulars rebaixats, de curvatura menor que el semicircular. Fins al 1912 encara hi havia un tram porxat a la cantonada de la travessia de Sant Sebastià i un altre en el carrer de Santa Maria.

EL PASSATGE DE SANT MIQUEL I LA TRAVESSIA DE SANT ROC

El passatge de Sant Miquel és un dels indrets més antics de la vila medieval i formava part del primer recinte emmurallat. L'any 1282 era l'única plaça de la vila i l'anomenaven plaça Vella. El conjunt arquitectònic consta avui d'una porxada que deixa lliure el carrer i cobreix les voreres i una altra que forma un portal amb arcs escarsers.

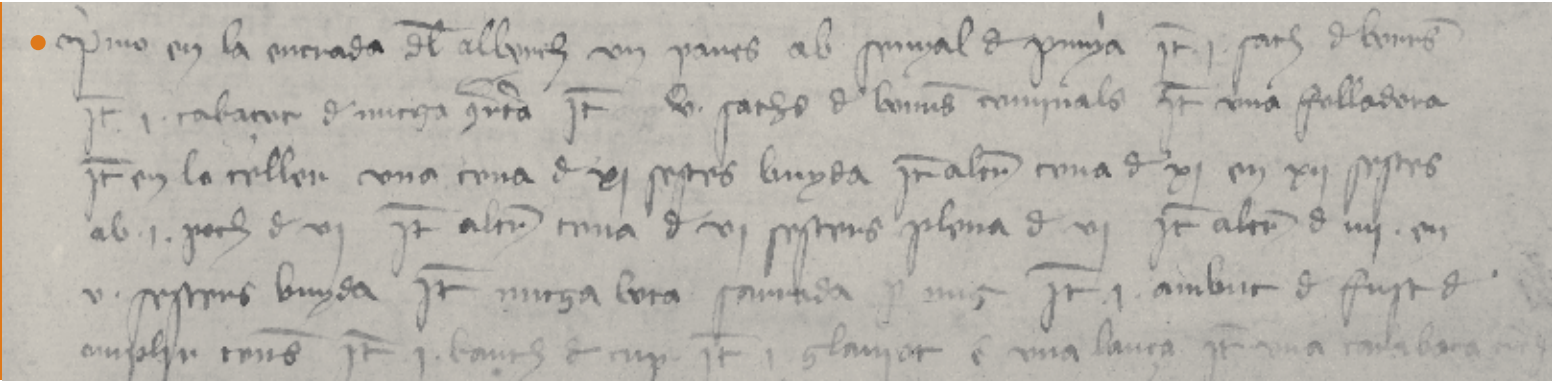
Vista parcial del Rec, l'any 1956.
(AFMI)

ELS PORTALS DELS PASSEIG DE LES CABRES

El portal d'en Vives i el de la Mare de Déu de Gràcia formaven part de les muralles del segle XV. Tenen un arc ogival en primer terme i un de posterior dovellat. El portal de Gràcia s'anomenava portal de la Font Major, ja que hi havia una de les poques fonts de la vila. A sobre del portal hi ha la capella de la Mare de Déu de Gràcia, que conserva a l'interior una volta de creueria i un retaule que pertanyia a la família Padró Serrals. El portal va ser restaurat el 1951 per l'arquitecte Bonaventura Bassegoda i s'hi va afegir una majòlica de la Mare de Déu de Gràcia, amb dibuix de Miquel Llacuna.

8.

Inventari de la casa i béns de Berenguer Reverdit d'Igualada de l'any 1419, conservat a la sèrie notarial de l'Arxiu Parroquial de Santa Maria d'Igualada.

Als protocols notariaus es registren els testaments, capítols matrimonials, vendes, arrendaments i qualsevol acte o contracte entre dues persones o societats. Amb la lectura i estudi dels inventaris pot fer-se una descripció de les cases, mentre que a les vendes es descriuen les propietats (des de cases i camps fins a mules o cabres), als testaments la relació familiar, etc.

- En la entrada del alberg...

LA VIDA DOMÈSTICA

La vida de la vila girava entorn de la plaça del Blat i del mercat. La gent hi adquiria els aliments habituals com el pa, el vi, la carn de be o moltó i la cansalada, imprescindible per a la seva alimentació. Les altres carns (porc, truja, bou o vedell) eren més inusuals i només es venien en dies concrets.

Es respectaven els preceptes litúrgics en l'alimentació, per la qual cosa el peix (sardines, arengades, anguiles, tonyina, anxova, congre) se solia menjar el divendres. A més, hi havia el problema de l'abastament de peix fresc i fins i tot es feia una crida[†] quan n'arribava a la vila.

La sanitat pública era un dels aspectes que la universitat[†] havia de vigilar de prop. Estava prohibit llençar els menuts dels animals als camins públics, ja que podien provocar infeccions, pudor i enuig als veïns. Tota «persona qui rentarà scudelles, talladors o olles, loces ne draps en la façana de les fonts de la dita vila, ni hi pixaran, ne hi faran alguna sutzura», havia de pagar una multa.

La casa o *alberg* era l'espai privat on es desenvolupava una part important de la vida dels vilatans. La majoria de les cases tenien dos nivells o pisos, un a peu pla, amb l'entrada o l'obrador, el menjador i algunes

Dibuix d'un animal.
(API. Llibre notarial. 1356-1358)

cambres, i un pis superior, amb les golfes i alguna altra habitació. Solien tenir cobertes de teulada o terrat i, al darrere, sovint hi havia una eixida amb un pou. Amb tot, les cambres no sembla que estiguessin destinades només a un sol ús, sinó que en un mateix espai hi podia haver el llit, una caixa amb la roba i sacs de productes agraris.

Com a exemple, i segons consta en l'inventari de la casa de Berenguer Reverdit (1419), a l'interior s'hi podien trobar, entre altres coses:

A l'entrada de l'alberg: tones (bótes) de vi, portadores i *caratells*, amb els embuts de treure el vi.

A l'estable: un rossí amb la seva sella i fre, oques i gallines, dues dotzenes de cabirons i mitja quartera de farina en una farinera.

A la cuina: una tauleta petita amb els seus peus, quatre bancs, un banc petit, una olla de coure escudelles, tres olletes petites de quatre o cinc escudelles, dues calderes una de gran i l'altre mitjana, un fogonet de ferro de tres potes per cuynar, cobertors de ferro, una *esbromadora*, tres canelobres, un *artibanc*[†] o armari de fusta...

Al menjador: dues talles (taules?) grans de menjar amb

els seus peus llevadissos, una cadira, un fus de filar, una caixeta amb tovalles esquinqades i una altra caixa amb papers, una caixa gran amb una cota negra folrada de negre, un *jupó* negre, un parell de calces de blanquet, una mantellina negra, un punyal amb una bosseta de cuir, tres ballestes[†], una llança llarga, uns coixins blancs, una flassada de borra blanca amb llistes (ratlles) blaves i vermelles, una vànova de quatre teles un *sobrellit* de llistes *burelles* i blanques.

A una cambra sobre l'obrador: un matalàs de fusta, un travesser de fusta, un parell de llençols, un cobertor, una flassada de borra, una caixa gran de noguer amb una cota, un *jupó* i un *caperó*[†] de drap, un cofre de xiprer amb una *gramalla* negra, llibres de comptes tots de paper i cobertes de pergamí.

A la cambra major, prop de la cuina: llençols, tovallons, una *cana*[†] de tafetà, un parell de camises de dona de bri, trossos de drap per eixugar les mans, una caixa de noguer, amb roba, dos anells d'or i una pedra de vidre; uns *paternosters*[†] de coral, una corretja de cuir amb els caps d'argent, unes culleres d'argent, una pinta de vori i una altra de fusta *domesquina*.

Dibuix d'una noia.
(API. Llibre notarial. 1334-1336)

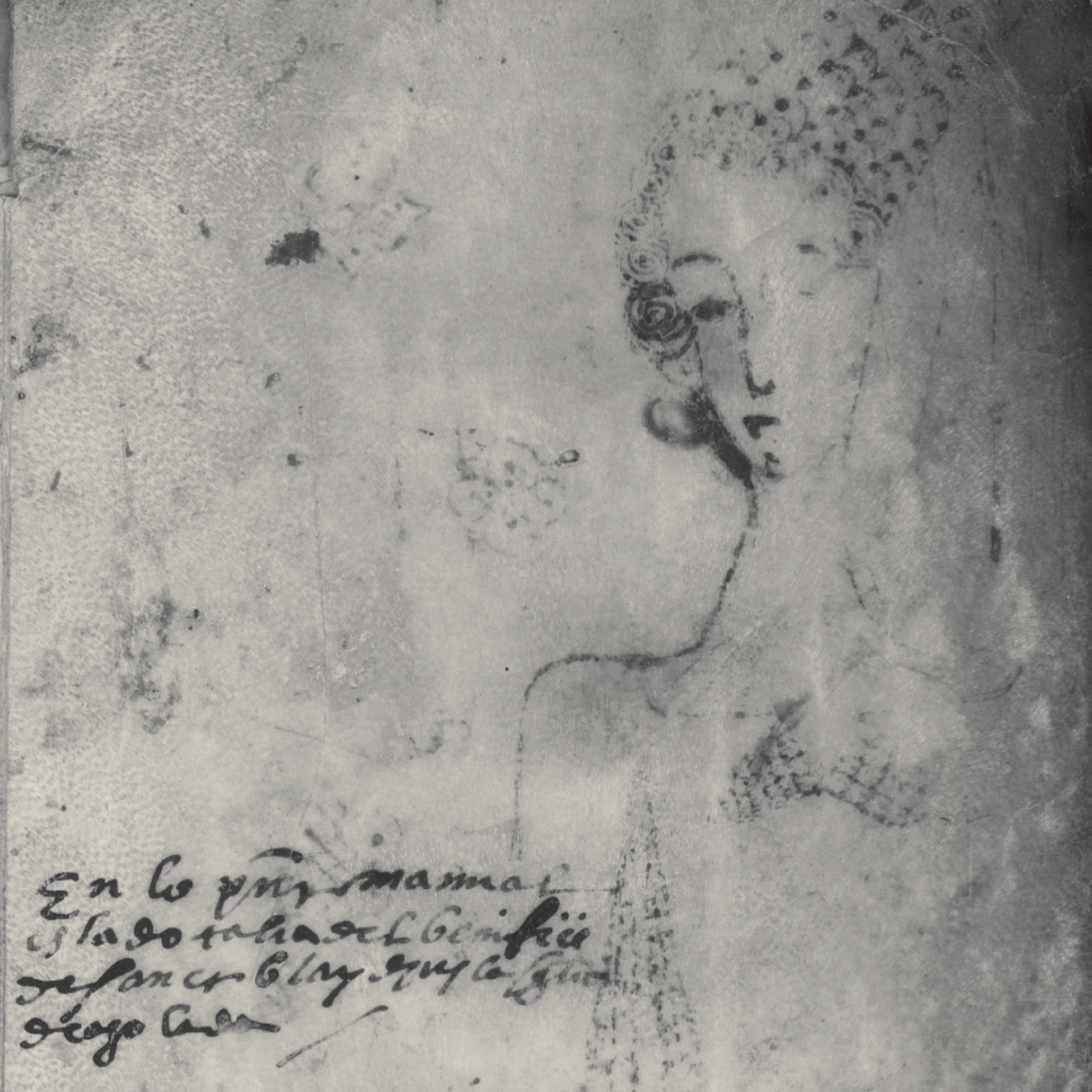
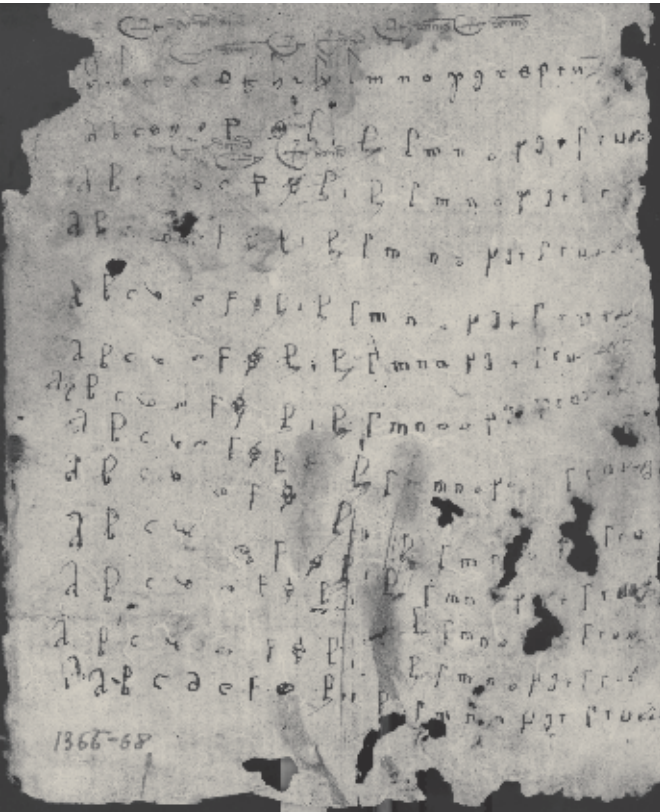
A la cambra de dalt: un llit, una pell de guineu, una cota de malla, una espasa, una flassada de llana d'Aragó, un bancal de fusta davant del llit i unes ampolles grans de vidre.

A una altre cambreta: un llit amb flassades de llana amb llistes blanques i negres, un bacó de carn salada, una brida de rossí, una pala de fusta, una cistella de canyes, tres forques i una aixada, una senalla plena de sal, una *guilma* amb una mica de llavor de cànem i un cabàs ple de faves.

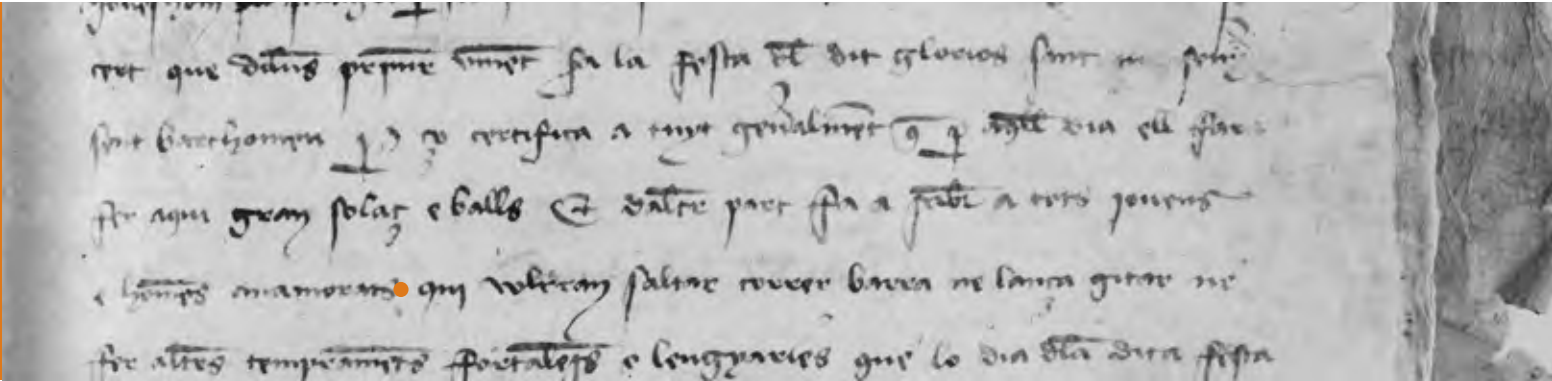
A una cambreta sobre de la cuina: una tauleta plegadissa i una banqueteta, un *sobrellit* llistat de llana d'Aragó i altres robes.

Segons el nivell social de la família, podien tenir més o menys pertinences, però durant l'època medieval la societat igualadina pertanyia majoritàriament a la mà[†] menor i mitjana, encara que en alguns inventaris s'hi esmenten joies i peces d'orfebreria. En les cases de professionals liberals (notaris, apotecaris[†], metges, advocats) s'hi inventarien els llibres, amb el seu títol, i si no consta es descriu (cobert de pell, fulls de paper o de pergami...).

Full solt amb l'abecedari fet per un aprenent d'escrivent.
(API. Papers diversos. 1300-1400)

9.

Crida de la festa de Sant Bartomeu, en el *Liber Universitatis de anno Nonantesimo Quarto*, de l'Arxiu Municipal d'Igualada. Les crides acostumaven a incloure un text literari que, com en aquest cas, ens parla de l'arribada d'un jove peregrí que anant a la recerca de la seva estimada, que estava encantada per la fada Morgana, participa en els jocs organitzats en la dita festa de Sant Bartomeu. Aquestes crides es repeteixen durant el segle XIV i XV, amb la relació de jocs i premis. Alguns d'aquests documents estan transcrits per Mn. Joan Segura a *Història d'Igualada*.

- ... qui voleran saltar correr barra ne lança gitar...

LES FESTES I ELS JOCS

Les festes més populars de la vila eren la de Corpus, a partir del segle XIV, i la de Sant Bartomeu. De la festa de Corpus la gent en deia la «bullícia[†] del Sant Sagrament» i s'hi barrejaven els elements religiosos amb els profans. L'acte més destacat era la processó, per a la qual s'ornaven les façanes de les cases i els carrers. Així, sortien en processó la víbria o drac, el castell del Paradís i de l'Infern, l'entremès de Sant Miquel, els diables i, fins i tot, uns gegants. També es ballava la *patera*[†] o *turquia*[†], que representava una batalla entre moros i cristians. La processó era molt participada i hi assistien tot el consell[†] en pes i els gremis amb les seves banderes. L'any 1453, la reina Maria va prohibir que anessin homes nus a la processó i que encenguessin coets en les representacions del castell de l'Infern i del Paradís. Tot indica, però, que es van continuar fent focs. Sembla que la víbria va ser construïda l'any 1402, copiada de la de Barcelona, i refeta el 1580. Un document d'aquesta època explica que el portador havia de dansar i dur unes calces especials. La primera festa major celebrada el dia de Sant Bartomeu de la qual es té constància, és la de 1388. Les crides que

es feien per anunciar la festa estaven escrites i recitades com un conte o una història, i s'hi explicaven relats com ara el de la fada Morgana i els cavallers que havien de passar diverses proves per guanyar premis com un vedell «ab les banyes daurades, un parell d'oques ab les plomes argentades e ab los becs o peus daurats». Hi havia també l'ofici solemne i després grans danses i ballades al so dels trompadors i amenitzats pels joglars. També les festes en honor a la visita d'un rei o personatge reial es preparaven amb gran solemnitat, així com també el final d'una guerra. Els funerals reials i els dols eren anunciats per crida al poble, ordenant l'assistència a diversos actes religiosos i prohibint qualsevol manifestació festiva. En temps de guerra o d'epidèmies eren prohibides les festes com el Carnaval. Durant els dies de festa, però també durant la resta de l'any, els jocs van ser la base de la diversió des de temps immemorials. Els jocs, però, a vegades han estat considerats perniciosos o senyal de mals costums, perquè comportaven baralles entre els vilatans. Així, es va prohibir jugar en alguns espais públics i tampoc no es podia jugar abans d'acabar la missa major.

Dibuix d'un drac-víbria
(API. Llibre notarial. 1326-1327)

L'any 1451, es van prohibir els jocs de gresca[†], taules, naips i daus, excepte durant els dies de fira. Els jocs de daus, per als quals s'acostumaven a utilitzar tres daus, van ser prohibits diverses vegades. El joc de la pilota era molt habitual a les terres catalanes durant l'edat mitjana. Consistia a fer córrer la pilota a cops de peu, de bastó o amb les mans, en indrets on hi havia una paret o un espai més o menys gran. Probablement el carrer del Joc de la Pilota (actual carrer del Born) era el lloc on es realitzava aquesta activitat.

Alguns empresaris decidits van marxar d'Igualada per instal·lar-se en llocs amb més facilitats, com els germans Muntades, que van fundar a Sants *La España Industrial*; els germans Bartomeu i Carles Godó, que van crear a Barcelona una indústria de tints i una fàbrica de filats de jute i van fundar el diari *La Vanguardia*; o Nicolau Tous i Soler, que va fundar una important fàbrica de filats i teixits a Barcelona, *La Maquinista Terrestre y Marítima*, i va ocupar diversos càrrecs de responsabilitat en associacions relacionades amb l'economia i la indústria.

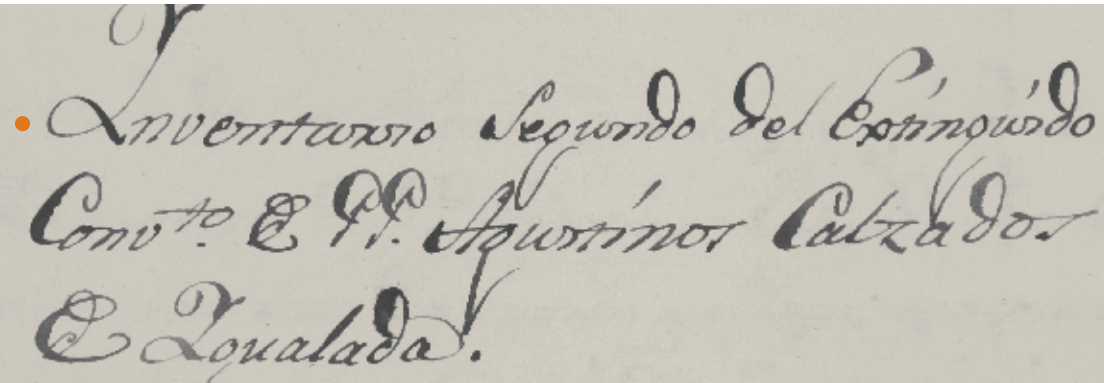
Tot i això, la indústria tèxtil va subsistir a Igualada i alguns empresaris van introduir-hi el jacquard[†]. Amb aquest sistema de fabricació es va assolir un gran prestigi i la indústria igualadina es va convertir en capdavantera nacional. Amb la recuperació del sector, es va valorar la formació professional en aquest àmbit i cal esmentar la fundació d'una Escola de Teoria de Teixits a l'Ateneu Igualadí.

Grup de treballadors de la fàbrica de teixits de Joan Boyer, el 1895.
(AFMI. Foto: Josep Sagristà)

PERSONAL DE LA F^{CA} DE TEJIDOS DE D. JUAN GODÓ " EMPLEADOS " - IGUALADA -

28.

- *Inventario segundo del extinguido convento de PP. Agustinos Calzados de Igualada*

ELS ORDES RELIGIOSOS I LA DESAMORTITZACIÓ

A principis del segle XIX hi havia a Igualada tres ordes religiosos masculins: els agustins calçats, els caputxins i els escolapis. L'anomenada desamortització[†] de Mendizábal, que obligava a posar a la venda els béns d'ordes religiosos, va afectar totes les comunitats igualadines, però de manera diversa. Els agustins eren predicadors i s'havien instal·lat a la vila a finals del segle XIV. Des de llavors, havien anat acumulant un patrimoni important a base de deixes testamentàries i llegats, entre els quals cal destacar el de Jeroni Cornet a principis del segle XVIII. Va ser l'orde més afectat per la desamortització, ja que els agustins, que van ser expulsats l'any 1835, no es van tornar a establir mai més a la població. El seu convent, convertit en bé públic, va ser cedit més endavant als escolapis. Els caputxins van arribar a Igualada a principis del segle XVII per atendre els malalts de pesta[†] i fer funcions socials com col·laborar en l'extinció d'incendis i en el repartiment de la sopa als pobres. També van ser expulsats d'Igualada l'any 1835 i el seu convent va ser convertit en hospital. Van tornar el 1881 i van edificar un

convent nou en uns terrenys que havien estat expropiats segons la llei de desamortització. Els escolapis es van establir a Igualada l'any 1732 per dedicar-se a l'ensenyament de nois. Els esdeveniments revolucionaris de l'estiu de 1835 van determinar que els escolapis abandonessin Igualada, tot i que l'orde va quedar exempt de la desamortització decretada el mes de febrer de 1836 a l'espera de decidir com s'organitzaria la instrucció pública. El seu convent va ser confiscat per l'Ajuntament, que hi va ubicar les escoles públiques municipals. En tornar a Igualada (1858), l'Ajuntament va fer les gestions necessàries perquè l'Estat els cedís l'antic convent dels agustins per dedicar-lo a l'ensenyament primari i secundari, amb la condició que també es mantingués oberta al culte l'església de la Pietat. Els ordes religiosos femenins van arribar més tard a Igualada. Les germanes carmelites de la Caritat van ser les primeres a establir-s'hi, l'any 1847, amb la finalitat d'assistir els malalts de l'hospital. Dos anys després, les escolàpies van fundar el primer col·legi d'un orde religiós dedicat a l'ensenyament de les nenes i el 1873 es va inaugurar el convent de la congregació de religioses

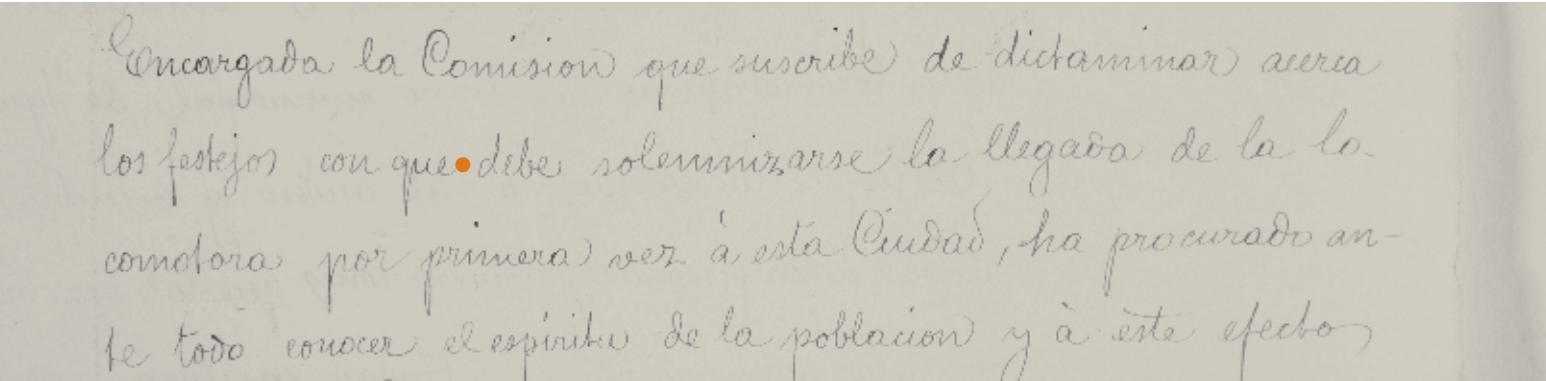
Quadern on consta l'inventari de tots els béns del Convent dels Agustins que van ser confiscats per la desamortització de Mendizábal el 1836. En aquest expedient també hi ha els documents que es refereixen a la resta de convents i ordes religiosos d'Igualada afectats per la desamortització, i que es guarden a l'Arxiu Municipal d'Igualada.

Claustre del convent de Sant Agustí.
(AFMI. Foto: Pere Borràs)

caputxines de la Mare del Diví Pastor. Aquest orde religiós femení adreçat a l'educació de les nenes havia estat fundat el 1850 per l'igualadí P. Josep Tous Soler. El segle XIX va ser, doncs, de canvis profunds en la relació entre els ordes religiosos i la vida civil.

29.

- ... debe solemnizarse la llegada de la locomotora por primera vez á esta ciudad.

L'ARRIBADA DEL TREN

A mitjan segle XIX, el ferrocarril era un instrument imprescindible per aconseguir un progrés econòmic i industrial sostingut. La millora de les comunicacions per via fèrria era una de les possibilitats més clares per ajudar la indústria local. El ferrocarril es va convertir en una de les aspiracions dels igualadins per sortir de la decadència i de la pèrdua progressiva de competitivitat de les seves empreses.

L'any 1852 es va constituir la *Companyia del Ferrocarril de Barcelona a Saragossa*, que tenia la intenció de construir la línia passant per Igualada, però en comptes de seguir el traçat de l'històric camí ral, es va optar per un itinerari que passava per Manresa. Amb aquesta decisió Igualada va perdre una oportunitat històrica en les seves comunicacions.

També cal dir que Igualada tenia consolidades les relacions comercials i de transports amb Barcelona passant per la Pobla i Capellades i volia mantenir aquest itinerari. L'Ajuntament d'Igualada volia una línia directa amb Barcelona i el port, sense enllaços, i la discussió entre construir la línia fins a Sant Sadurní o fins a Martorell va generar molta polèmica.

El 1862 es va formalitzar la constitució de la *Compañía del Ferrocarril de Igualada a San Sadurní* —empresa que comptava amb el suport de Pascual Madoz, que va ser nomenat fill adoptiu de la vila per aquest motiu— i va començar la subscripció d'accions a Igualada i a diversos pobles de la comarca per impulsar el projecte, a més de demanar una subvenció que va ser denegada. Tot i les dificultats, es van subscriure totes les accions i es va aconseguir la concessió de la línia l'any 1863.

El començament de les obres es va retardar amb excés i, una vegada iniciades, el col·lapse financer de bona part de la banca barcelonina, la manca de diners per expropiar els terrenys i la inestabilitat política i econòmica van paralitzar el projecte.

La posterior dissolució de la societat va significar un gran daltabaix, tant perquè s'esvaïen les esperances posades en aquesta realització per treure l'economia local de la crisi com perquè es van perdre els diners invertits.

Als anys vuitanta es van reprendre les iniciatives per aconseguir l'arribada del tren i es van revifar les discussions sobre les possibles alternatives del traçat. Es va crear llavors la *Compañía del Ferro-carril Económico de Igualada*

Acta de la comissió organitzadora dels actes i festes de celebració per l'arribada del tren a Igualada el 1892. Tota la documentació relativa als projectes de les línies fèrries es troben en la sèrie Lligalls de l'Arxiu Municipal.

A final del segle XIX l'arxiver municipal va ordenar tota la documentació cronològicament i temàtica, formant-se així el que anomenem Lligalls, ja que la documentació en diferents carpetes està lligada amb betes.

Vista del passeig de Verdaguer, a finals de segle XIX. (AFMI)

El tren va facilitar la modernització de les indústries, però s'havia aconseguit massa tard, gairebé cinquanta anys més tard que en altres municipis de Catalunya, i aquest fet no es va arribar a superar. El tren va facilitar el transport de carbó, que permetia el funcionament de les màquines de vapor i la mecanització de la indústria igualadina, però aviat es va utilitzar una nova font d'energia: l'electricitat.

Festes per l'arribada del tren, l'any 1892.
(AFMI)

